

Nederland: Belastingparadijs?

*Erasmus Universiteit
Erasmus School of Economics
Bachelorscriptie*

Naam: Nordine Azerar
Studentnummer: 344993
Bachelor: Bachelor fiscale economie & Bachelor economie en bedrijfseconomie
Begeleider: R.B.N. van Ovest
Studiejaar: 2013/2014
Inleverdatum: 18-6-2014
Status: Definitief
Rotterdam, 18 juni 2014

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Relevantie	4
1.3 Probleemstelling	5
1.4 Onderzoeksopzet	5
1.5 Afbakening.....	6
2. Kwalificatie.....	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Kwalificatie	8
2.2.1 Belastingparadijs.....	8
2.2.2 Doorstroomland	10
2.3 Deelconclusie	12
3. Nederland en haar faciliteiten	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Faciliteiten	13
3.2.1 Deelnemingsvrijstelling	13
3.2.2 Verdragennetwerk.....	16
3.2.3 Rulingpraktijk.....	17
3.2.4 Afwezigheid bronheffing royalty- interest- en dividendstromen	18
3.2.5 Non-Fiscale faciliteiten	21
3.3 Deelconclusie	22
4. Maatregelen & oplossingen.....	23
4.1 Inleiding	23
4.2 Nationaal niveau	23
4.3 Mondiaal niveau	24
4.4 Deelconclusie	27
5. Conclusie	28
6. Bibliografie	30

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In het najaar van 2012 werden de topmannen van Google, Starbucks en Amazon aan de tand gevoeld door de *Public Accounts Committee* (onder voorzitterschap van Margaret Hodge). Aanleiding voor deze zitting was de verdenking dat deze multinationals te weinig belasting betaalden. Starbucks –van origine een Amerikaans bedrijf – betaalde bijvoorbeeld helemaal geen vennootschapsbelasting in Engeland in de periode 2009-2012 ondanks een omzet van maar liefst 400 miljoen pond in 2011.¹

Een bedrijf als Google zit overal in de wereld en krijgt daarom ook vaak te maken met dubbele belastingheffing. Het land waar Google is opgericht of waar de werkelijke leiding zit, zal naar nationaal recht willen heffen over het wereldinkomen. Het land waar de winst is behaald zal op grond van het nationaal recht in het desbetreffende land ook willen heffen over het inkomen dat in dat land is verdiend (broninkomen). Ter voorkoming van deze dubbele belastingheffing hebben veel landen belastingverdragen opgesteld. In deze belastingverdragen wordt de heffingsbevoegdheid geregeld ingeval van dubbele belasting. Nederland heeft een uitgebreid verdragenennetwerk en dit is ook één van de redenen dat multinationals zich graag vestigen in Nederland. Het gebruik van deze verdragen om zo min mogelijk belasting te betalen wordt ook wel *treaty shopping* genoemd.

Multinationals als deze maken gebruik van mazen in de wet om zo hun belastingdruk te verminderen. De negatieve lading die wordt geassocieerd met het woord belastingontwijking, heeft ervoor gezorgd dat er nu termen worden gebruikt die wat neutraler klinken. *Tax optimisation & tax neutrality* zijn bijvoorbeeld termen die gebruikt worden door multinationals wanneer zij gebruik maken van mazen in wetten om zo hun belastingdruk te verminderen.

In tegenstelling tot belastingontduiking is belastingontwijking niet illegaal. Het verschil hiertussen is dat onder belastingontduiking de belastingplichtige verzuimt belasting te betalen over een bepaald feit terwijl de wet dit verplicht. Bij het ontwijken van belasting worden verschillen in belastingssystemen gebruikt om (een deel van) de belasting niet te betalen.

Illegaal	Legaal
I. Belastingontduiking	II. Belastingontwijking III. Fiscale planning
Onacceptabel	Acceptabel

Figuur 1 SEO Economisch Onderzoek deel B "Bijzondere financiële instellingen"

¹ West, M. 'Starbucks finally pays 5 million of UK tax for the first time in five years'. *Daily Mail*. 23 juni 2013

De media bericht vaak over belastingontwijking als iets negatiefs. Belastingontwijking is niet wenselijk omdat landen inkomsten mislopen. Belastingen moeten worden betaald om onder andere de publieke voorzieningen van een land te bekostigen. De literatuur wijst echter uit dat alle belastingen – op een lump sum tax na – schadelijk zijn, omdat deze gepaard gaan met welvaartsverlies.

Het marktevenwicht wordt beïnvloed door belastingen. Het heffen van een belasting zorgt ervoor dat de productie (van een product) omlaag gaat en tegelijkertijd de consumptie (van een product) afneemt. De belasting wordt in verhouding afgewenteld op de partij die het meest inelastisch is. De elasticiteit van de aanbod- en vraagfunctie zijn dus erg belangrijk om te kunnen bepalen welk gedeelte van de belasting wordt betaald door welke partij.

Aangezien belastingen – op een lump sum tax na – gepaard gaan met een welvaartsverlies zou belastingontwijking eigenlijk een goede ontwikkeling zijn. De belasting die wordt ontweken wordt op deze manier niet doorberekend in de prijs wat zorgt voor het verminderen van het welvaartsverlies. Tevens kan het belastingbedrag dat is ontweken weer worden gebruikt in het productieproces en wordt er meer geïnoveerd. Belastingontwijking zou vanuit dit oogpunt wel degelijk goed zijn. Echter, de belasting die wordt ontweken zal waarschijnlijk niet ten goede komen van de hiervoor aangehaalde punten. De belasting die wordt ontweken zal waarschijnlijk in de zakken van de aandeelhouder verdwijnen.

De aanleiding voor het schrijven van deze scriptie is de vele berichtgeving over dit onderwerp. Het is erg interessant om te zien hoe multinationals hun belastingdruk verminderen door middel van verschillende belastingssystemen. Verder lijkt het mij erg interessant om te onderzoeken welke rol Nederland speelt in internationaal context. De manier waarop de *Public Accounts Committee* omging met multinationals wat er uiteindelijk voor heeft gezorgd dat Starbucks bekend heeft gemaakt dat zij ongeveer 10 miljoen pond zal betalen aan belasting in de komende twee jaar², is ook erg interessant. Er werd overigens uitdrukkelijk bepaald dat deze 10 miljoen niet als belasting zou worden benoemd. Het laat zien dat een mondiaal probleem als dit ook wordt bestreden op nationaal niveau.

1.2 Relevantie

Het stigma dat heerst in het buitenland is dat Nederland een belastingparadijs is. Het feit dat de Amerikaanse president Obama eens riep dat Nederland een belastingparadijs is en dit een aantal dagen later introk op aandringen van de Nederlandse ambassade in de VS, laat wel zien hoe gevoelig dit onderwerp ligt.³

² O, Wright. Starbucks agrees to pay more tax in Britain. 6 December 2012

³ Reijnen, B. 'Obama: Nederland is een belastingparadijs'. *Elsevier*. 5 mei 2009

Belastingontwijking is iets dat al jaar en dag bestaat. Sinds de financiële crisis is belastingontwijking erg vaak in het nieuws. Overheden kampen met grote tekorten en moeten worden geholpen door bijvoorbeeld de Europese Unie. De twintig grootste bedrijven in Portugal hebben een constructie die via Nederland loopt en betalen daardoor heel weinig of misschien zelfs geen belasting in Portugal. Ditzelfde Portugal heeft steun moeten krijgen van het IMF.⁴ Als deze bedrijven gewoon belasting betaalden in het land waar hun economische activiteiten plaatsvinden (in Portugal) had de overheid misschien helemaal niet hoeven aankloppen bij het IMF voor steun.⁵ Het kenmerkende van deze situatie is dat deze bedrijven wel gebruik maken van de publieke voorzieningen – betaald uit belastinginkomsten – maar niet hun fair share aan belastingen afdragen in dat land. Dit soort gedrag wordt het *free riders-effect* genoemd.⁶

Dit onderzoek tracht een poging te doen de rol van Nederland in internationaal verband te kwalificeren en het fiscale klimaat van Nederland in kaart te brengen. Het zal erg moeilijk worden om concrete maatregelen te noemen die het probleem direct oplossen, want zolang er verschillen zijn in belastingsystemen zal er sprake zijn van belastingontwijking. In dit onderzoek zullen wel een aantal maatregelen naar voren komen die misschien kunnen bijdragen aan het bestrijden van belastingontwijking.

1.3 Probleemstelling

De probleemstelling van deze scriptie is de volgende:

“Hoe kan Nederland – in internationale context – worden gekwalificeerd als er wordt gesproken over belastingontwijking en welke (inter-)nationale maatregelen kunnen worden genomen om deze belastingontwijking tegen te gaan?”

Deze probleemstelling zal ik aan de hand van de volgende deelvragen proberen te beantwoorden:

1. Welke kwalificatie kan Nederland worden toebedeeld?
2. Hoe ziet het (non)fiscale vestigingsklimaat van Nederland eruit?
3. Hoe kan belastingontwijking worden tegengegaan?

1.4 Onderzoeksopzet

In hoofdstuk 2 zal worden gekeken naar de kwalificaties die Nederland - internationaal gezien – zouden kunnen worden toebedeeld. Hier zal de focus vooral liggen op bijvoorbeeld de uitwerking van de definitie belastingparadijs en zal er gekeken worden of Nederland wel een belastingparadijs is. In het geval dat Nederland geen belastingparadijs is, zal er verder gekeken worden hoe Nederland dan wel gekwalificeerd zou kunnen worden. Deze kwalificatie zal worden onderzocht aan de hand van rapporten van de OESO en

⁴ Rijksoverheid. Financiële steun Portugal. 5 mei 2011

⁵ Vara. Is Nederland een Belastingparadijs? Discussie tussen Jesse Klaver en Peter Kavelaars. 27 maart 2013

⁶ Geest, M van. ‘Als Starbucks geen belasting betaalt, draait Jan Modaal daar voor op’. *Volkskrant*. 22 april 2013

andere organisaties die zich bezighouden met de kwalificatie van Nederland met betrekking tot belastingontwijking. Hier zal een deelconclusie worden gevormd voor deelvraag 1.

Daarna zal in hoofdstuk 3 het fiscale vestigingsklimaat van Nederland aan bod komen. Hier zal worden onderzocht welke faciliteiten er in Nederland zijn en welke faciliteiten aanleiding geven om door de buitenwereld als belastingparadijs te worden gezien. Dit zal aan de hand van de literatuur gebeuren. Hier zal een deelconclusie worden gevormd voor deelvraag 2

Vervolgens zal er in hoofdstuk 4 worden ingegaan op (inter-)nationale maatregelen tegen belastingontwijking. Moet belastingontwijking worden tegengegaan op nationaal niveau of zal dit mondiaal moeten gebeuren? Welke maatregelen kunnen er worden genomen? Deze vragen zullen worden beantwoord in hoofdstuk 4 en hier zal een deelconclusie worden gevormd voor deelvraag 3.

Tot slot zal er een antwoord op de probleemstelling worden gegeven met behulp van de antwoorden die zijn gevormd voor de deelvragen.

1.5 Afbakening

In dit onderzoek zal worden gefocust op multinationals die de vennootschapsbelasting ontwijken. Er zal niet worden gekeken naar andere belastingen. Voor de faciliteiten zal voornamelijk gekeken worden naar de fiscale maar ook een aantal non-fiscale faciliteiten die Nederland kent. Verder zal alleen de rol van Nederland worden uitgelicht en onderzocht met betrekking tot belastingontwijking.

2. Kwalificatie

2.1 Inleiding

“The difference between tax evasion and tax avoiding is the thickness of a prison wall” - Denis Healey

In de periode voor de Tweede Wereldoorlog bedienden ondernemingen vooral de lokale markt. Dit kwam omdat de ondernemingen erg gebonden waren aan grenzen. Verschillende barrières speelden toentertijd een rol. Een voorbeeld van een dergelijke barrière is de taal. Ondernemingen uit Duitsland zouden in die tijd vanwege de taal niet snel een onderneming in Spanje opzetten.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de gebondenheid aan grenzen verdrongen door een proces dat internationalisering wordt genoemd. Dit proces was er een dat zich in vogelvlucht ontwikkelde. Internationalisering heeft er voor gezorgd dat ondernemingen die eerst alleen de markt in hun eigen land bedienden, nu ook dochterondernemingen gingen opzetten in andere landen. Engels werd een mondiale taal waardoor deze barrière niet meer in de weg stond. De mobiliteit van kapitaal – wat ook een barrière was – nam ook toe na de Tweede Wereldoorlog wat de investeringen in het buitenland vergemakkelijkte.

Deze mobiliteit heeft als gevolg dat bedrijven hun productiefactoren situeren in een land waar de omstandigheden het gunstigst zijn.⁷ Een arbeidsintensieve onderneming zal zich om deze reden het liefst vestigen in een land waar de productiefactor arbeid het goedkoopst is. Optimale allocatie vindt dan plaats als deze beslissing volledig op basis van economische afwegingen wordt gemaakt. Echter, door het ‘vervagen’ van de grenzen hebben internationaal opererende ondernemingen nu te maken met verschillende belastingsystemen. Deze verschillen in belastingsystemen zorgen ervoor dat de beslissing van vestiging niet meer onder volledig zuivere omstandigheden wordt gemaakt. De allocatie van productiefactoren wordt daardoor in belangrijke mate beïnvloed door het fiscale klimaat van een land.⁸

Overheden willen deze grote ondernemingen het liefst naar zich toe trekken. Ze proberen dit te bewerkstelligen door een zo goed mogelijk fiscaal vestigingsklimaat te creëren. Uit een artikel van het Financieel Dagblad blijkt dat het Nederlandse vestigingsklimaat de laatste jaren wat achterblijft op dat van bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk.⁹ Hieruit blijkt wel dat landen onderling erg concurrerend zijn. Landen met gunstige fiscale faciliteiten worden vaak - ten onrechte – als belastingparadijs benoemd. Dit gebeurt doordat er geen algemene consensus heerst over een aantal definities. In dit hoofdstuk zal daarom de volgende vraag centraal staan:

“Welke kwalificatie kan Nederland worden toebedeeld?”

⁷ M,Arkes. *Harmonisatie van de vennootschapsbelasting (bachelorscriptie Amsterdam UvA)*. 2010. p.7

⁸ M,Arkes. *Harmonisatie van de vennootschapsbelasting (bachelorscriptie Amsterdam UvA)*. 2010.p.9

⁹ K,Broekhuizen. ‘Britten streven Nederland voorbij met voordelig vestigingsklimaat’. *Financieel Dagblad*. 14 maart 2014

2.2 Kwalificatie

In de discussie die gaande is wat betreft belastingontwijking blijkt dat Nederland – in hoofdlijnen – telkens wordt gekwalificeerd als belastingparadijs of als doorstroomland. Grote advieskantoren blijken Nederland vaak als doorstroomhaven te zien, ook al wordt dat niet expliciet in de discussie benoemd. De felle tegenstanders van het fenomeen belastingontwijking kwalificeren Nederland wel als belastingparadijs.

2.2.1 Belastingparadijs

In 1998 publiceerde de OESO een rapport genaamd: *Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue*. Het rapport werd geschreven om de schadelijke gevolgen van belastingparadijzen in kaart te brengen. In dit rapport werd tevens getracht een invulling te geven aan het begrip belastingparadijs middels een aantal criteria.

De OESO hanteert de volgende criteria om te bepalen of een land als belastingparadijs kan worden aangemerkt:

1. Geen of alleen een nominaal belastingtarief **en**:
2. Gebrek aan effectieve uitwisseling van informatie **of**
3. Gebrek aan transparantie **of**
4. Weinig tot geen substantiële activiteiten (van ondernemingen) in dat land ¹⁰

In 2001 volgde een voortgangsrapport van de OESO waaruit de definitie enigszins werd aangepast. Er werd besloten om voortaan voor de classificering van een belastingparadijs alleen te kijken naar een gebrek aan effectieve uitwisseling van informatie. Dit werd geconcludeerd naar aanleiding van een dialoog tussen een aantal OESO landen en een aantal belastingparadijzen.¹¹

In 2002 stelde de OESO – op verzoek van de G20 - drie lijsten op, namelijk een witte, grijze en een zwarte lijst. De witte lijst geeft de landen aan die de internationale standaarden toepassen. Op de grijze lijst staan de landen die beloofd hebben deze internationale standaarden toe te passen, maar waarvan nog niets zichtbaar is. Vervolgens staan op de zwarte lijst de landen die helemaal geen gehoor geven aan de standaarden.¹²

¹⁰ OECD. *Harmful tax competition: An emerging global issue*. Parijs.1998. p.23

¹¹ OECD. *THE OECD'S PROJECT ON HARMFUL TAX PRACTICES: THE 2001 PROGRESS REPORT*. Parijs. 2001. p.9

¹² G,Delrue. *Witwassen*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2010. p.192

Het publiceren van een lijst waarin de landen worden opgedeeld leek in eerste instantie een goed idee om belastingparadijzen onder druk te zetten en ervoor te zorgen dat zij informatie gingen uitwisselen. Echter, de eenvoud waarmee een land dat op de zwarte lijst stond wordt overgeheveld naar de grijze lijst heeft er voor gezorgd dat er op dit moment geen landen meer op deze zwarte lijst staan. De toezegging van het samenwerken is al voldoende om van de zwarte lijst te worden verwijderd. Elk land dat op de zwarte lijst stond, deed deze toezegging dan ook.

Een land dat op deze grijze lijst staat, kan verplaatst worden naar de witte lijst op voorwaarde dat het minimaal twaalf *Tax Information and Exchange Agreements (TIEA's)* afsluit met andere landen. Dit zijn als het ware belastingverdragen, die alleen een rechtsbasis bieden voor fiscale informatie uitwisseling.¹³ Het probleem is alleen dat deze *TIEA's* niet per definitie toegang geven tot informatie uit de verdragsstaat. Informatie hoeft niet te worden verschaft als dit gebeurt op basis van een vermoeden. Er zal dus een gegronde reden moeten zijn om een beroep te kunnen doen op deze *TIEA's*. Dit voorkomt dat landen op een "*fishing-expedition*" gaan en alle informatie opvragen in de hoop hier iets in te kunnen vinden.¹⁴ Nederland heeft op dit moment 28 *TIEA's* die op dit moment al in werking zijn getreden en/of ondertekend zijn. Nederland heeft over de periode 2009-2012 maar liefst 125 verzoeken ingediend. Hiervan zijn er ultimo 2012 47 van beantwoord, waaruit blijkt dat niet alle verzoeken worden gehonoreerd.¹⁵

In een onderzoek dat is uitgevoerd door SOMO¹⁶ wordt een andere definitie van het begrip belastingparadijs aangehouden.¹⁷

"A tax haven is any country or territory that promotes laws with the intent that they may be used to avoid or evade taxes which may be due in another country under that other country's laws."

Volgens het onderzoek dat SOMO heeft verricht, kan een onderscheid worden gemaakt tussen twee categorieën als we het hebben over belastingparadijzen. Bermuda, de Britse Maagdeneilanden en de kaaimaneilanden zijn voorbeelden van pure belastingparadijzen (1^e categorie). Deze (ei)landen uit de eerste categorie zijn vaak erg klein en het mogelijk maken van belastingontwijking c.q. belastingontduiking geldt voor hen als de voornaamste inkomensbron. De landen uit de 2^e categorie kunnen eigenlijk niet als belastingparadijs worden aangemerkt omdat zij niet voldoen aan de criteria die de OESO stelt. Deze landen hebben een normaal belastingregime, maar kenmerken zich door een aantal (gunstige) uitzonderingen die gelden voor bepaalde activiteiten. Deze regelingen vormen niet de voornaamste inkomensbron voor deze landen. Deze landen hebben vaak al een stabiele economie en hebben een brede heffingsgrondslag waarover wordt geheven.¹⁸

¹³ Ministerie van Financiën. Notitie Fiscaal Verdragsbeleid.2011.p.63

¹⁴ www.skandiainternationalknowledgeirect.com "Tax information exchange agreements and double taxation agreements"

¹⁵ S, Eikelenboom & G, de Groot. Belastingparadijzen vaker in het vizier. *Financieel Dagblad*. 6 mei 2013

¹⁶ Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen

¹⁷ Tax Justice Network. *Tax us if you can 2nd edition*. 2012. p. 61

Naar mijn mening geeft deze definitie – in essentie - het begrip belastingparadijs beter weer dan de criteria die de OESO hanteert. Het wezenlijke doel van een belastingparadijs is het mogelijk maken van belastingontwijking - voor multinationals die eigenlijk in een ander land de belasting zouden moeten afdragen - door middel van verschillende wetten. Het enige probleem dat zich zou kunnen voordoen is dat bijna elk land als een belastingparadijs kan worden gekwalificeerd onder deze definitie, aangezien een groot aantal landen – met elkaar concurreert om zoveel mogelijk buitenlandse investeringen te trekken.¹⁹

De landen waarvan hun voornaamste inkomensbron, het mogelijk maken van belastingontwijking c.q. belastingontduiking is – eerste categorie – zijn mijns inziens belastingparadijzen. Op grond hiervan is naar mijn mening Nederland geen belastingparadijs. Nederland kent gunstige fiscale faciliteiten maar dat betekent niet dat Nederland dan per definitie als belastingparadijs kan worden gekwalificeerd.

2.2.2 Doorstroomland

Nederland wordt in het debat ook vaak als doorstroomland benoemd. Dit komt vooral vanwege het grote aantal bilaterale belastingverdragen. Vaak zijn de verdragen die Nederland sluit met een bepaald land gunstiger in vergelijking met andere landen die een verdrag sluiten met ditzelfde land (zie §3.2.4 Arrest Prévost).²⁰

Nederland staat bekend om het grote aantal ondernemingen dat is gevestigd in Amsterdam. Ondernemingen die zich hier vestigen met als hoofddoel het optimaliseren van de concernsituatie en direct of indirect een buitenlandse moedermaatschappij hebben, worden in het rapport van De Nederlandse Bank, bijzondere financiële instellingen (hierna: bfi's) genoemd. Deze hebben vaak de vorm van een houdstermaatschappij, financieringsmaatschappij of een royaltymaatschappij.²¹ In Nederland ligt het aantal bfi's eind 2010 volgens het onafhankelijke onderzoek van de HFC²² op 12.000.

Nederland blijkt erg in trek te zijn voor topholdings als vestigingsland.²³ Dit blijkt ook uit het feit dat 34% van de 12.000 bfi's in Nederland houdstermaatschappijen zijn. 14% van het totaal houdt zich vooral bezig met het verstrekken van leningen aan groepsmaatschappijen. Ruim 5.500 bfi's houden zich bezig met beide activiteiten en vormen hiermee de grootste groep, namelijk 46%.²⁴

¹⁸ M. van Dijk, F. Weyzig & R. Murphy. 'The Netherlands: A Tax haven?' SOMO. Amsterdam. 2006. p.13

¹⁹ K, Broekhuizen. 'Britten streven Nederland voorbij met voordelig vestigingsklimaat'. *Financieel Dagblad*. 14 maart 2014

²⁰ J, Peters. Het nieuwe belastingverdrag met Japan: Het einde van Nederland als doorstroom-land?. Fiscaal juridische dienstverlening. 2012

²¹ De Nederlandsche Bank. 'Toelichting op de benchmark-rapportage'. 2012. p.3

²² Holland Financial Centre

²³ S, Eikelenboom & P, Kakebeeke. 'Topholdings kiezen Nederland'. *Financieel Dagblad*. 13 augustus 2013

²⁴ M. Kerste, B. Baarsma, J. Weda, N. Rosenboom, W. Rougoor, P. Risseeuw, 'Uit de schaduw van het bankwezen', SEO Economisch Onderzoek. 2013. p.10

Deze bfi's vestigen zich in Nederland om verschillende redenen. Nederland kent een aantal gunstige faciliteiten zoals de deelnemingsvrijstelling en de afwezigheid van bronbelasting op dividend- rente- en royaltystromen welke voortvloeien uit het uitgebreide verdragenetwerk. Deze fiscale faciliteiten zullen nader worden toegelicht in hoofdstuk 3. Deze holdings verzorgen de groepsfinanciering en dit kan via Nederland erg goed.

Naar mijn mening zou de kwalificatie doorstrooiland het best bij Nederland passen. Dit omdat Nederland een aantal gunstige fiscale faciliteiten kent, maar geen lage winstbelasting heeft. Nederland is ook erg transparant wat betreft de uitwisseling van informatie. Verder is Nederland niet afhankelijk van deze faciliteiten als inkomensbron.

2.3 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de rol van Nederland met betrekking tot belastingontwijking. Aan de hand van de eerste deelvraag: **“Welke kwalificatie kan Nederland worden toebedeeld?”** is geconcludeerd dat voor Nederland twee kwalificaties van toepassing kunnen zijn. Nederland wordt in de discussie als belastingparadijs of als doorstroomland gekwalificeerd.

De OESO gaf in haar eerste rapport een aantal criteria waarmee een belastingparadijs zou kunnen worden geïdentificeerd. Van deze criteria is later wat afgeweken en op dit moment wordt alleen gekeken naar de effectieve informatie uitwisseling van een land/jurisdictie. Drie lijsten zijn opgesteld: De zwarte lijst staat voor de belastingparadijzen en de witte lijst voor de landen/jurisdicties die gehoor geven aan internationale standaarden. Daar tussen zit de grijze lijst welke staat voor landen/jurisdicties die hebben aangegeven zich aan de internationale standaarden te houden, maar dit nog niet in praktijk hebben gebracht.

Het onderzoek van SOMO gaf naar mijn mening in essentie een betere definitie voor het begrip belastingparadijs. Hier werden landen/jurisdicties in twee categorieën geplaatst. In de eerste categorie zitten de pure belastingparadijzen. Deze landen/jurisdicties hebben als voornaamste inkomensbron het faciliteren van belastingontwijking. De landen/jurisdicties in de tweede categorie kenmerken zich met een aantal bepaalde gunstige faciliteiten. Deze landen zijn niet afhankelijk van de inkomsten die hieruit voortvloeien.

In het rapport van De Nederlandse Bank wordt het begrip doorstroomland gedefinieerd. Ondernemingen kiezen ervoor om in Nederland een holding op te zetten om bijvoorbeeld gebruik te kunnen maken van het uitgebreide verdragennetwerk. De afwezigheid van bronheffing op dividend-, rente- en royaltystromen maakt het erg interessant om deze stromen via Nederland te laten lopen.

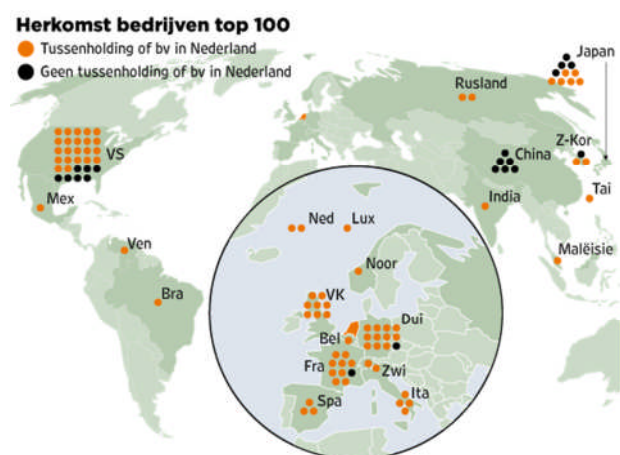
Nederland kan naar mijn mening niet als belastingparadijs worden gekwalificeerd. Als er gekeken wordt naar de definitie van de OESO is Nederland per definitie geen belastingparadijs. Nederland is erg transparant en wisselt informatie uit. Als wordt gekeken naar de definitie van een belastingparadijs volgens SOMO zou Nederland misschien in de tweede categorie kunnen vallen. Naar mijn mening zijn dit geen belastingparadijzen omdat elk land een gunstig vestigingsklimaat wil creëren om zo ondernemingen te trekken. Nederland kent gunstige regelingen maar dit is niet de voornaamste bron van inkomen.

De reden van vestiging in Nederland is het optimaliseren van de concernsituatie. Een holding kent meestal geen echte werkzaamheden. Er wordt geen onderneming gedreven. Er wordt dus vooral gebruik gemaakt van de gunstige faciliteiten. Concluderend kan Nederland dus worden gekwalificeerd als doorstroomland.

3. Nederland en haar faciliteiten

3.1 Inleiding

Nederland probeert met een aantrekkelijk vestigingsklimaat multinationals te verleiden om zich hier te vestigen. Uit onderzoek van het financieel dagblad uit 2011 blijkt dat van de 100 grootste ondernemingen er maar liefst 80 een bv of tussenholding hebben in Nederland. Het grootste gedeelte van die twintig ondernemingen hebben geen belang bij een tussenholding of bv in Nederland omdat zij alleen actief zijn in het moederland.²⁵

Figuur 2: Financieel Dagblad "Nederland in trek bij multinationals" 12-09-2011

De literatuur wijst uit dat er vier fiscale factoren zijn die Nederland kenmerken als gewenst vestigingsland voor internationaal opererende bedrijven. Dit zijn de deelnemingsvrijstelling, het uitgebreide verdragenennetwerk, de afwezigheid van bronheffing op dividend- rente- en royaltystromen en de rullingpraktijk.²⁶ In dit hoofdstuk zullen deze fiscale factoren centraal staan. Daarnaast zullen ook een aantal non-fiscale faciliteiten aan bod komen die het gunstige vestigingsklimaat van Nederland onderstrepen en zal er een antwoord worden gegeven op de tweede deelvraag: "**Hoe ziet het (non)fiscale vestigingsklimaat van Nederland eruit?**"

3.2 Faciliteiten

3.2.1 Deelnemingsvrijstelling

De deelnemingsvrijstelling is een faciliteit die Nederland al sinds jaar en dag kent. Deze faciliteit is opgenomen in art 13 van de wet op de vennootschapsbelasting 1969. Voordelen uit hoofde van een deelneming zijn vrijgesteld. Dit geldt ook voor de kosten ter zake van de verwerving of vervreemding van die deelneming.²⁷ Het begrip voordelen dient overigens algebraïsch te worden uitgelegd.²⁸

²⁵ S.Eikelenboom & G, de Groot. 'Nederland in trek bij multinationals'. *Financieel Dagblad*. 12 september 2011

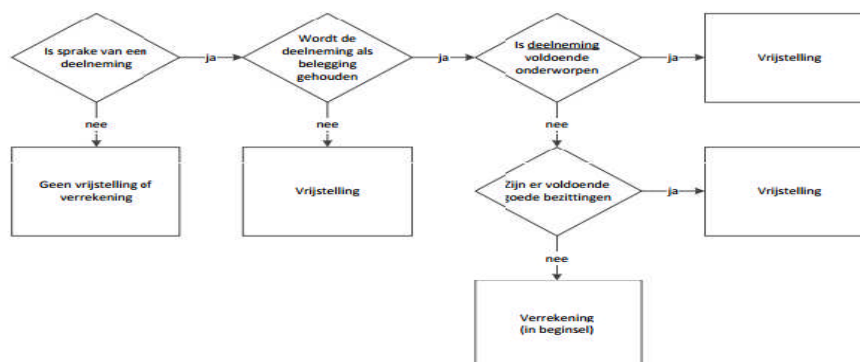
²⁶ G.Groen, C.Chan & D.Stalenoef. *Het fiscale vestigingsklimaat in Nederland*. Forfatair 2004/143.

²⁷ Art 13 lid 1 Wet VPB 1969

²⁸ A,Daniels. NOB Commentaar op wetsvoorstel. 2005. reactie kamerstuknummer: 30.031

Dit betekent niet dat alleen de positieve voordelen (bijvoorbeeld dividend) maar ook de negatieve voordelen zijn vrijgesteld. Dit betekent bijvoorbeeld dat verliezen niet aftrekbaar zijn met uitzondering van een liquidatieverlies.²⁹ De deelnemingsvrijstelling heeft een imperatief karakter wat inhoudt dat deze verplicht van toepassing is als er aan een van de voorwaarden wordt voldaan die worden opgesomd in art 13 lid 2 van de wet op de vennootschapsbelasting 1969. Voor een deelneming die als belegging wordt gehouden, kan geen gebruik worden gemaakt van de deelnemingsvrijstelling tenzij het gaat om een kwalificerende beleggingsdeelneming.³⁰ Om te kijken of een beleggingsdeelneming als kwalificerende beleggingsdeelneming kan worden aangemerkt dient een drietal toetsen te worden doorlopen te weten de oogmerktoets, onderworpenheidstoets en de bezittingentoets.³¹ De oogmerktoets wordt uitgevoerd op hoogte van de deelneming. Er dient gekeken te worden of de deelneming als belegging wordt gehouden. Is dit niet het geval, dan geldt de vrijstelling. Als de deelneming als belegging wordt gehouden dan dient de deelneming voldoende onderworpen te zijn (minstens 10% naar Nederlandse maatstaven) of de deelneming dient minstens 50% aan bezittingen te hebben die noodzakelijk zijn voor de bedrijfsuitvoering om alsnog voor de vrijstelling te kwalificeren. Als hier ook niet aan wordt voldaan dan geldt in beginsel de verrekening in plaats van de vrijstelling.

Vrijstelling of verrekening?

Figuur 3 College Vennootschapsbelasting³²

De deelnemingsvrijstelling beoogt te voorkomen dat winsten binnen een concern meerdere malen worden belast. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen economisch dubbele belastingheffing en juridische dubbele belastingheffing.

Er is sprake van economische dubbele belastingheffing als het zelfde object (inkomensbestanddeel) bij twee verschillende subjecten (entiteiten) wordt belast. Een voorbeeld hiervan is de dividenduitkering die een dochteronderneming doet aan de moedermaatschappij. Van juridische dubbele belastingheffing is sprake wanneer een object (inkomensbestanddeel) door twee verschillende staten in de heffing wordt betrokken.

²⁹ Art 13d lid 1 Wet VPB 1969

³⁰ Art 13 lid 8 Wet VPB 1969

³¹ Art 13 lid 10 & lid 11 Wet VPB 1969

³² R.C de Smit. Collegereeks vennootschapsbelasting 'beleggingsdeelnemingen.2013-2014.p.6

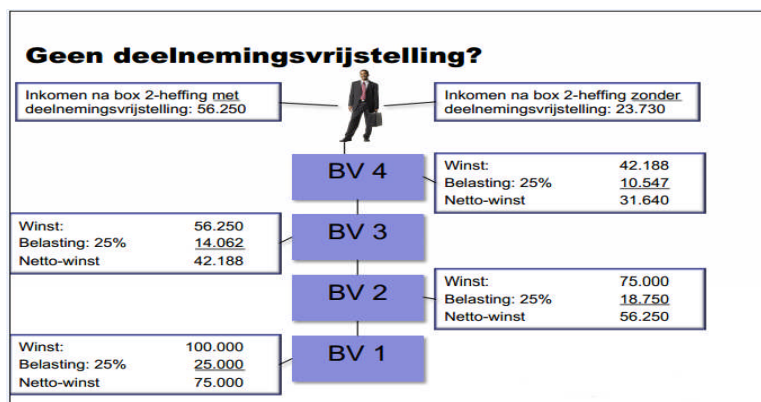
Dit doet zich bijvoorbeeld voor wanneer een Nederlandse BV een dochteronderneming heeft in Frankrijk. Nederland zal over het wereldinkomen willen heffen terwijl Frankrijk over de in Frankrijk genoten winst wil heffen. De verdragen (§ 3.2.2) proberen juridische dubbele belastingheffing te voorkomen. De deelnemingsvrijstelling zorgt ervoor dat er geen sprake is van economische dubbele belastingheffing.

De literatuur draagt voornamelijk twee grondslagen aan als rechtsgrond voor de deelnemingsvrijstelling:

De eerste rechtsgrond is het ne-bis-in-idembeginsel. Het ne-bis-in-idembeginsel is een beginsel dat haar oorsprong kent in het strafrecht. De gedachte van dit beginsel in het strafrecht is dat een dader niet tweemaal voor hetzelfde feit kan worden gestraft. Volgens dit beginsel is het dus in feite niet correct om over dezelfde winst tweemaal belasting te heffen.³³

De tweede rechtsgrond is de verlengstukgedachte. De dochteronderneming functioneert eigenlijk als verlengstuk van de moedermaatschappij. Winst die door de dochtermaatschappij wordt behaald, is dus eigenlijk gewoon winst van de moedermaatschappij. Dit betekent dus dat wanneer de winst van de dochteronderneming wordt uitgekeerd aan de moeder hierover niet nog een keer winstbelasting is verschuldigd aangezien dit eigenlijk al winst van de moedermaatschappij is.³⁴

De deelnemingsvrijstelling is dus van essentieel belang voor concernvorming. Zonder de deelnemingsvrijstelling zou concernvorming niet bestaan of op zijn minst ontmoedigd worden.

Figuur 4 Bron: Collegereeks vennootschapsbelasting³⁵

³³ J.A.G van der Geld. Hoofdzaken vennootschapsbelasting. Fiscale studiereeks. Deventer: Kluwer 2013. p. 151

³⁴ J. van Moorsel. 'De deelnemingsvrijstelling in 2010: de oogmerkttoets onder de loep' (masterscriptie universiteit Tilburg). 2010. p.11

³⁵ R.C de Smit. Collegereeks vennootschapsbelasting 'deelnemingsvrijstelling'. 2013-2014.p.2

3.2.2 Verdragenetwerk

Het verdragenetwerk is een belangrijke factor die bijdraagt aan het gunstige fiscale vestigingsklimaat. Nederland is een relatief klein land en drijft veel handel met het buitenland. Problemen kunnen zich voordoen bij internationale handel als meerdere staten vinden dat zij het heffingsrecht hebben over het inkomen dat wordt verdiend door een bepaalde persoon. Hetzelfde subject wordt dan betrokken in de heffing van meerdere landen. Om dit probleem te voorkomen, heeft Nederland bilaterale belastingverdragen afgesloten met verschillende landen. In deze belastingverdragen wordt de heffingsbevoegdheid geregeld, wanneer een subject volgens de nationale wet van de betreffende staten in de heffing wordt betrokken. Dit is het eerste hoofddoel van de belastingverdragen.³⁶ Het tweede doel is het ontgaan van belastingen bestrijden. In het OESO modelverdrag wordt het tweede doel van de belastingverdragen - de bijstand bij heffing en de bijstand bij invordering (respectievelijk art 26 & art 27 OESO) – uitgewerkt.

De nationale wet van een verdragsluitende staat dient een grondslag tot heffen te bieden ingeval het verdrag de heffingsbevoegdheid toewijst aan de desbetreffende staat. Heeft een staat in haar nationale regelgeving geen wet die deze heffingsbevoegdheid kan effectueren, dan creëert dit niet het recht voor de andere staat om alsnog te heffen.³⁷ Een uitzondering hierop is de *'remittance-base'* bepaling die in sommige verdragen is opgenomen. Op het moment dat een staat geen gebruik maakt van de heffingsbevoegdheid, hoeft de andere staat geen belastingvermindering toe te staan.

De woonstaat kan op twee manieren tegemoetkomen voor de in het buitenland betaalde belasting. Er kan een vrijstelling worden gegeven voor de betaalde belasting, of de belasting die in het buitenland is betaald kan worden verrekend met de te betalen belasting in het woonland. In de VS wordt de verrekeningsmethode gehanteerd, wat leidt tot kapitaalexportneutraliteit. Deze methode zorgt ervoor dat de belastingdruk wordt bepaald bij de woonstaat.³⁸ De belastingdruk van een Amerikaan die in China investeert, zal om deze reden niet verschillen van een Amerikaan die investeert in Nederland. Het gevolg is dat belastingplichtigen geneigd zijn om bijvoorbeeld investeringen door een dochteronderneming in het buitenland te doen en er hierdoor kapitaal het land uit vloeit.

Nederland kent de vrijstellingsmethode wat op zijn beurt leidt tot kapitaalimportneutraliteit. Deze methode zorgt ervoor dat belastingdruk wordt bepaald ter hoogte van de bronstaat.

Dit zorgt ervoor dat bijvoorbeeld een Nederlandse onderneming die in Frankrijk een onderneming drijft, door de vrijstelling, kan concurreren met de ondernemingen aldaar.³⁹

³⁶ Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2011 p. 13

³⁷ A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013. p. 63

³⁸ A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013. p.100

³⁹ M, Dahlberg. Direct taxation in relation to the freedom of establishment and the free movement of capital. Kluwer Law international. 2005. p.231

3.2.3 Rulingpraktijk

Internationaal opererende ondernemingen hebben te maken met verschillende belastingssystemen. Als ondernemingen investeringsbeslissingen willen nemen in een ander land kan achteraf blijken dat de structuur die is opgezet veel duurder is dan vooraf verwacht was. Daarom kan er in Nederland vooraf zekerheid worden gevraagd bij de belastingdienst.

Nederland kent hier twee mogelijkheden voor: advance tax ruling (hierna: ATR) en de advance pricing agreements (hierna: APA). Deze afspraken worden met de belastingdienst gemaakt om zekerheid te verschaffen. Uit de volgende figuur blijkt dat er ultimo 2010 544 verzoeken in behandeling genomen zijn en er 836 verzoeken zijn afgehandeld.

	Voorraad 1 januari	Ontvangen	Afgehandeld	Toegewezen	Afgewezen	Ingetrokken / buiten behandeling	Voorraad per 31 december
APA	197	388	319	248	7	64	266
ATR	209	586	517	408	31	78	278
Totaal	406	974	836	656	38	142	544

	2008	2009	2010	2011
APA/ATR-verzoeken	273	231	272	319
ATR-verzoeken	676	492	482	517
Totaal	949	723	754	836

Figuur 5 : Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2011

Bij een ATR spreekt de belastingplichtige met de belastingdienst af hoe een feit of een samenstel van feiten wordt uitgewerkt onder de Nederlandse wetgeving. De belastingplichtige en belastingdienst tekenen een overeenkomst waarin de uitwerking van dat betreffende feit wordt uitgewerkt.⁴⁰ Hierdoor komt de belastingplichtige achteraf niet voor onverwachtste situaties te staan. In de volgende situaties kan er om zekerheid worden gevraagd bij de belastingdienst:

- I. Is de deelnemingsvrijstelling van toepassing voor tussenhoudsters in internationale situaties?
- II. De uitwerking van (internationale) structuren waarbij hybride rechtsvormen en financieringsvormen een rol spelen.
- III. Is er sprake van een vaste inrichting in Nederland voor een onderneming die zelf niet in Nederland is gevestigd?⁴¹

⁴⁰ C, Romano. Advance tax Rulings and principles of law: Towards a European tax rulings system. International bureau of fiscal documentation. 2002. p.505

⁴¹ Besluit/beleidsregel. Procedure voor behandeling van advance tax ruling-verzoeken. 11 augustus 2004

Een multinational heeft over het algemeen een groot aantal dochterondernemingen. Deze ondernemingen verrichten ook onderling transacties. Tussen deze ondernemingen wordt dan een prijs overeengekomen wat ook wel transfer pricing genoemd wordt. Het onderling overeenkomen van prijzen is niet illegaal (zie figuur par 1.1). Het feit dat deze ondernemingen gelieerd zijn, kan er echter voor zorgen dat onderlinge transacties niet onder zakelijke omstandigheden worden aangegaan. De Nederlandse wet kent hiervoor een regeling waardoor ondernemingen waarin de een deelneemt aan de leiding van de andere onderneming, onderling moeten handelen alsof de transactie door onafhankelijke partijen in het economisch verkeer zijn overeengekomen.⁴²

Het bepalen van de prijs alsof deze door onafhankelijke partijen zijn overeengekomen is erg lastig. De omstandigheden waaronder een transactie tot stand komt is bijna nooit identiek aan een ander. Hierdoor zit er toch een onzeker element in, waarbij de fiscus zou kunnen vinden dat de prijzen niet 'at arms length' zijn. Om deze onzekerheid weg te nemen kan een multinational die aan transfer pricing doet bij de belastingdienst een APA aanvragen. De essentie van een dergelijk APA is hetzelfde als een ATR.

Om deze zekerheid vooraf te kunnen krijgen dient een lichaam aan een aantal cumulatieve voorwaarden te voldoen. De staatssecretaris heeft de volgende minimum vereisten gesteld: De meerderheid van het bestuur moet feitelijk gevestigd zijn in Nederland, de bankrekening van de onderneming moet in Nederland worden aangehouden, de onderneming zelf moet in Nederland gevestigd zijn, de boekhouding van deze onderneming wordt in Nederland gevoerd, de beslissingen moeten in Nederland worden genomen, de rechtspersoon voldoet op correcte wijze aan zijn aangifteverplichtingen en tot slot dient de onderneming een passend eigen vermogen te hebben ten opzichte van de verrichte functies.⁴³

3.2.4 Afwezigheid bronheffing royalty- interest- en dividendstromen

Conform art 8c van de wet op de vennootschapsbelasting 1969 kent Nederland geen bronheffing op uitgaande royalty- en intereststromen. De uitgaande dividendstromen worden vaak op nihil gesteld door de vele belastingverdragen die Nederland heeft afgesloten.

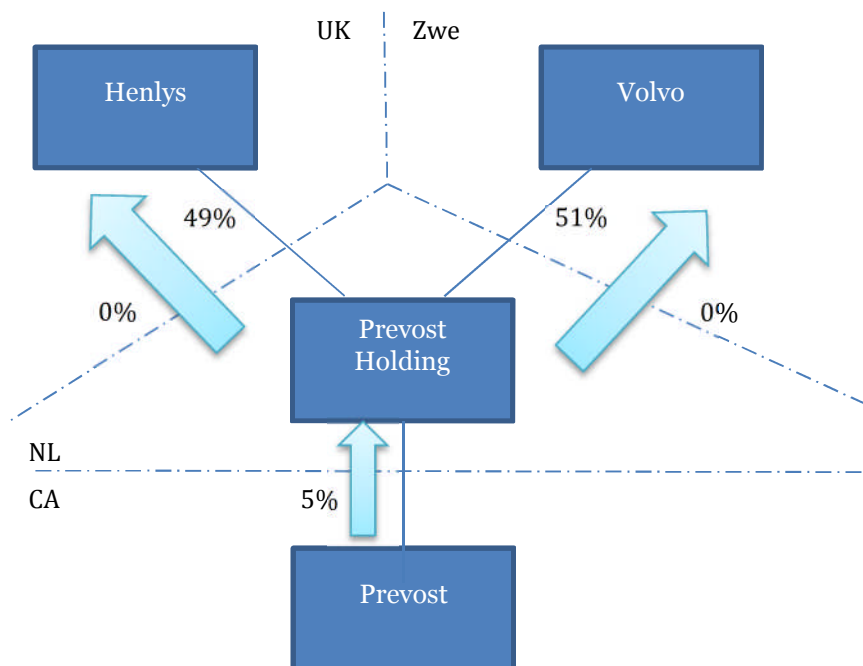
In het OESO modelverdrag worden de dividend interest & royalty regels behandeld in respectievelijk art 10, 11 & 12. In deze artikelen komt de term beneficial owner (uiteindelijke gerechtigde) steeds terug. Een definitie van dit begrip wordt echter niet gegeven. Het enige wat het OESO modelverdrag in het commentaar op artikel 10 over deze term zegt, is het feit dat er geen gebruik kan worden gemaakt van de te verlenen belastingvermindering wanneer bijvoorbeeld een tussenpersoon wordt geschoven tussen de gerechtigde en de betaler.⁴⁴

⁴² Art 8b lid 1 VPB 1969

⁴³ Besluit/beleidsregel. Dienstverleningslichamen en zekerheid vooraf. 11 augustus 2004

⁴⁴ A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013. p.223

Het begrip uiteindelijke gerechtigde kreeg in internationale context invulling door de zaak Prévost. Het Canadese bedrijf Prévost verkocht haar onderneming in 1995 aan Henlys en aan Volvo. Volvo richtte op haar beurt een Holding in Nederland. Dit werd gedaan omdat dividend dat wordt uitgekeerd vanuit Prévost naar Prévost Holding onder het Canadees-Nederlands belastingverdrag zou vallen. Onder dit verdrag is de bronbelasting op het dividend 5%. Zou het dividend direct worden uitgekeerd vanuit Prévost (Canada) naar Volvo en Henlys, dan zou er respectievelijk 15% en 10% aan bronbelasting worden ingehouden. Volvo en Henlys waren onderling overeengekomen dat 80% van het dividend zou worden uitgekeerd. De Canadese belastingdienst vond dat Prévost Holding niet de uiteindelijke gerechtigde (dat waren Volvo & Henlys) was en daarom geen beroep kon doen op het verdrag Canada-Nederland. De Canadese rechter vond echter dat Prévost Holding wel als uiteindelijke gerechtigde kon worden aangemerkt aangezien zij geen verplichting had om dit dividend uit te keren aan de aandeelhouders. Aan de definitie die werd gegeven door de Canadese rechter – degene die juridisch gerechtigd is tot het dividend en over dit dividend voor eigen gebruik kan beschikken zonder last en verplichting deze door te betalen – werd dus voldaan en hierdoor kon er een aanspraak worden gemaakt op dit betreffende belastingverdrag.

De Nederlandse wet kent overigens geen definitie van uiteindelijk gerechtigde. In art 4 lid 7 van de wet op de dividendbelasting 1965 wordt alleen gedefinieerd wanneer iemand geen uiteindelijke gerechtigde is. De Nederlandse wetgever heeft getracht het begrip niet gedetailleerd in te vullen zodat dit als een breed toepasbare antimisbruik bepaling kan gelden.⁴⁵

⁴⁵ Kamerbrief inzake uitvoering motie leden Braakhuis en Groot. 25 juni 2012

3.2.4.1 Dividend

In art 10 van het OESO modelverdrag wordt uitgelegd hoe de heffing verloopt. In lid 1 van art 10 wordt de heffingsbevoegdheid toegewezen aan de woonstaat van degene die het dividend ontvangt. Lid 2 van hetzelfde artikel wijst de bronstaat ook een deel van de heffing toe. Het dividend moet wel toekomen aan de persoon die kwalificeert als de uiteindelijke gerechtigde.

Als de uiteindelijke gerechtigde een onderneming is welke direct ten minste 25% van de aandelen van de onderneming houdt die de dividenduitkering doet, dan mag de bronstaat maximaal 5% dividendbelasting van het bruto dividend heffen. In alle overige gevallen krijgt de bronstaat 15% dividendbelasting van het bruto dividend toegewezen.

In 1990 werd de Moeder-Dochterrichtlijn ingevoerd. Het doel van deze richtlijn was het versterken van de Europese markt. Deze richtlijn zorgt ervoor dat winsten van de ene EU-lidstaat ongehinderd kunnen worden uitgekeerd aan een moedermaatschappij die ook in een EU-lidstaat is gevestigd. Dit gebeurt doordat de richtlijn de lidstaten opdraagt in hun nationale wet een bronbelasting te verbieden op dividenden van een dochtermaatschappij van de ene EU-lidstaat naar een moedermaatschappij in een andere EU-lidstaat.⁴⁶

3.2.4.2 Interest & Royalty

De verdeling van de heffingsbevoegdheid van interest in grensoverschrijdende situaties is vastgelegd in artikel 11 van het OESO modelverdrag. Het eerste lid wijst de heffingsbevoegdheid toe aan de staat waar de rente-inkomsten worden ontvangen. Als de degene die de rente inkomsten ontvangt ook de uiteindelijke gerechtigde is, dan kent het verdrag de staat van waaruit de rente wordt betaald maximaal 10% van het bruto interest bedrag toe. Zou Nederland de staat zijn van waaruit de rente wordt betaald aan een ingezetene in China, dan zou Nederland volgens het OESO modelverdrag 10% mogen heffen. Echter, de nationale wet van Nederland verbiedt de heffing op uitgaande intereststromen.⁴⁷

Het OESO modelverdrag kent de bronstaat geen heffingsrecht toe wat betreft royalties. De woonstaat van degene die de royalties ontvangt heeft het volledige heffingsrecht. Het begrip royalty wordt uitgewerkt in het tweede lid van artikel 12. Hier wordt expliciet benoemd dat het gaat om "*payments received for the use of, or right to use (...)*". Het is dus geen vergoeding voor de overdracht van bijvoorbeeld een merk, maar om het gebruik van dat recht.⁴⁸

⁴⁶ D, Ledure & F, Boulogne. Voorstel tot aanpassing van de moeder dochterrichtlijn: Europese Commissie ten strijde tegen dubbele niet belasting. Internationale Fiscale actualiteit. nr 2014/1

⁴⁷ Art 8c wet VPB 1969

⁴⁸ A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013. p. 249

In 2003 is de interest en royaltyrichtlijn ingevoerd. De essentie van deze richtlijn was dat leningen (en de daarbij behorende rente) en royalties van een onderneming in een EU-lidstaat zonder bronbelasting kunnen worden uitgekeerd aan een verbonden lichaam in een ander EU-lidstaat. Nederland komt hier dus aan tegemoet door art 8c in de wet van de vennootschapsbelasting 1969.

3.2.5 Non-Fiscale faciliteiten

Naast de vier fiscale pijlers die het Nederlandse vestigingsklimaat heeft, kent Nederland ook een aantal niet-fiscale faciliteiten die ook erg belangrijk zijn. Veel ondernemingen vestigen zich in Nederland vanwege de goede infrastructuur. In Amsterdam vestigen zich bijvoorbeeld een groot aantal kantoren vanwege het vliegveld. Rotterdam is ook een plek waar veel ondernemingen zich vestigen vanwege de Rotterdamse haven.⁴⁹

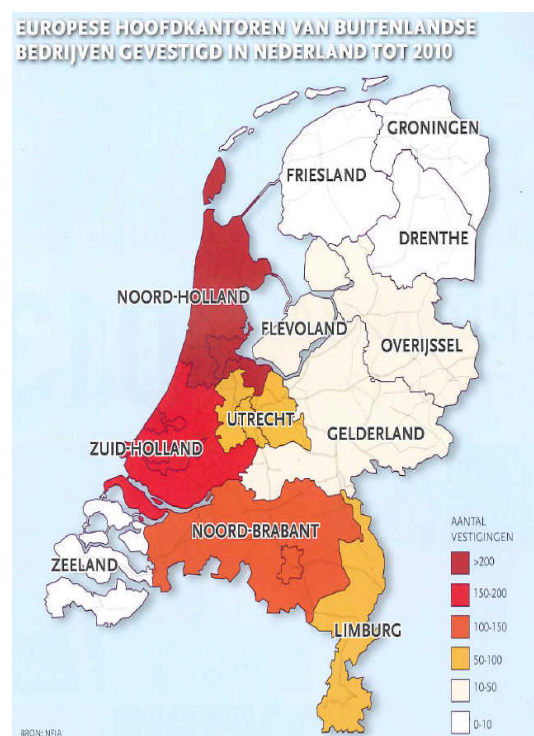
Het hoogopgeleide personeel, sociale- en politieke stabiliteit, hoogwaardige cluster van bedrijvigheid en de internationale oriëntatie zijn aspecten die Nederland een concurrentievoordeel geven.⁵⁰

Figuur 6

Bron: *Topteam Hoofdkantoren*⁵¹

figuur 7

Bron: *Propertynl magazine*⁵²

⁴⁹ E. Bayraktaroglu. Nederland in trek bij internationals. Propertynl magazine nummer 3. 8 maart 2013

⁵⁰ Topteam Hoofdkantoren. Met hoofdkantoren naar de top. 2011

⁵¹ Topteam Hoofdkantoren. Met hoofdkantoren naar de top. 2011

⁵² E. Bayraktaroglu. Nederland in trek bij internationals. Propertynl magazine nummer 3. 8 maart 2013

3.3 Deelconclusie

Nederland is een land dat door verschillende multinationals als vestigingsland wordt gekozen. Dit komt doordat Nederland een aantal gunstige faciliteiten kent. In dit hoofdstuk stond daarom de volgende deelvraag centraal: ***“Hoe ziet het fiscale vestigingsklimaat van Nederland eruit?”***

De vier (hoofd-) factoren zijn de deelnemingsvrijstelling, het verdragennetwerk, rullingpraktijk en de afwezigheid van bronheffing op rente- en royaltystromen. De deelnemingsvrijstelling behelst te voorkomen dat winsten meerdere malen worden belast binnen concernverband. De rechtsgronden waarop de deelnemingsvrijstelling is gebaseerd zijn het ne-bis-in-dembeginsel en-/of de verlengstukgedachte. Zonder de deelnemingsvrijstelling zou concernvorming waarschijnlijk niet bestaan zoals men dat nu kent.

Het verdragennetwerk is de tweede factor van het gunstige vestigingsklimaat. Het (eerste) hoofddoel van deze verdragen is het voorkomen van juridisch dubbele belasting. Het (tweede) hoofddoel is het ontgaan van belasting bestrijden. Nederland streeft in haar verdragen altijd naar kapitaalimportneutraliteit. Dit heeft als gevolg dat de belastingdruk van een onderneming wordt bepaald in de bronstaat. Zo wordt een oneerlijke concurrentiestrijd met de ondernemingen daar voorkomen.

Nederland kent verder ook tax rulings. Deze rulings zijn afspraken met de belastingdienst om vooraf zekerheid te krijgen over een bepaald feit. Onder een APA wordt een afspraak gemaakt over de prijzen bij onderlinge transacties in een concern. Bij een ATR bespreekt een onderneming hoe bepaalde feiten worden uitgewerkt onder de Nederlandse wetgeving. Dit zorgt ervoor dat een onderneming achteraf niet voor verrassingen komt te staan.

De afwezigheid van bronheffing op royalty- intereststromen is ook een belangrijke factor. Dividendstromen kennen volgens de wet wel een bronheffing maar vaak wordt deze bronheffing in het verdrag op nihil of erg laag gesteld. Nederland kent in art 8c van de wet op de vennootschapsbelasting 1969 een afwezigheid van bronheffing op uitgaande royalty- en intereststromen.

Verder kent Nederland ook een aantal niet-fiscale faciliteiten die erg belangrijk zijn bij de keuze van vestiging van multinationals. Het hoogopgeleide personeel, de goede bereikbaarheid (Schiphol in Amsterdam & de haven in Rotterdam) zijn bijvoorbeeld niet fiscale factoren die erg belangrijk zijn bij de keuze van een multinational.

4. Maatregelen & oplossingen

4.1 Inleiding

Belastingontwijking door multinationals is een probleem dat alle landen op de wereld aangaat. De inkomsten die door staten worden misgelopen door belastingontwijking lopen in de verschillende onderzoeken uiteen. Van Rompuy – EU president – stelt dat het totale bedrag van belastinginkomsten dat is misgelopen door de gehele EU bijna € 1000 miljard is.⁵³ Het bedrag dat hiervan aan Nederland kan worden toegerekend is ongeveer € 30 miljard. Het bedrag dat landen mislopen is immens en daarom is het noodzakelijk om maatregelen te treffen en oplossingen te vinden voor dit probleem. Daarom zal in dit hoofdstuk de derde deelvraag centraal staan:

“Hoe kan belastingontwijking worden tegengegaan?”

4.2 Nationaal niveau

Het kabinet heeft naar aanleiding van het SEO-rapport *“Uit de schaduw van het bankwezen”* aangekondigd internationale belastingontwijking harder tegen te gaan. Een maatregel die genomen wordt, is het verscherpen van de zogenoemde substance-eisen. Dit houdt in dat er wordt gekeken of een onderneming voldoende verbonden is met Nederland en dus niet alleen een postadres heeft in Nederland. In het kader van de tax rulings (zie par 3.2.3) gelden deze verscherpte substance-eisen ook voor concerns met een houdstermaatschappij in Nederland. Als blijkt dat het concern waarvan de houdstermaatschappij deel uitmaakt voldoende nexus heeft met Nederland, zullen haar tax rulings in behandeling worden genomen.⁵⁴

Een tweede maatregel die Nederland wil nemen is het spontaan delen van informatie. In het geval waarin achteraf blijkt dat een onderneming niet voldoende nexus heeft met Nederland wordt het bronland op de hoogte gebracht. Op deze manier kunnen bepaalde voordelen die worden genoten door een verdrag tussen beide landen worden ontnomen van de onderneming.

Uit het rapport van Global Financial Integrity blijkt ook dat een groot aantal ontwikkelingslanden erg veel belastinginkomsten misloopt, doordat grote bedrijven aldaar een constructie via Nederland hebben lopen. Een grove schatting wijst uit dat er in de periode 2002 – 2006 elk jaar gemiddeld tussen 98 miljard en 106 miljard dollar is misgelopen door ontwikkelingslanden.⁵⁵

⁵³ E, Berkhout. De Nederlandse Route: Hoe arme landen inkomsten mislopen via belastinglek Nederland. Oxfam Novib. p.2 20/05/2013

⁵⁴ Brief minister Ploumen & staatssecretaris Weekers. Kabinetsreactie op SEO-rapport Overige Financiële Instellingen en IBFD-rapport ontwikkelingslanden. kenmerk: IFZ/2013/320 U. 30/08/2013

⁵⁵ A, Hollingshead. The implied tax revenue loss from trade mispricing. Global Financial Integrity.p.2. 2010

Naar aanleiding van onderzoeken die zijn uitgevoerd door SEO⁵⁶ en IBFD⁵⁷ heeft het kabinet besloten een aantal belastingverdragen te herzien. Het gaat om de belastingverdragen die zijn gesloten met ontwikkelingslanden. Het herzien van deze belastingverdragen heeft als doel het toevoegen van antimisbruikbepalingen. Deze antimisbruikbepalingen moeten ervoor zorgen dat (toekomstig) misbruik van verdragen wordt voorkomen.

4.3 Mondiaal niveau

Belastingontwijking is een probleem dat de hele wereld aangaat. Maatregelen om belastingontwijking te voorkomen en te bestrijden kunnen daarom niet alleen op nationaal niveau worden genomen. Om een mondiaal probleem te bestrijden zal er ook op mondiaal niveau een manier moeten worden gevonden om dit probleem aan te pakken.

Een maatregel die wordt voorgedragen is het zogenoemde “*country-by-country reporting*”. Van een beursgenoteerde onderneming wordt verwacht dat zij jaarlijks een jaarrapport opstelt. Country by country reporting beoogt – naast de reguliere informatie – additionele informatie van multinationals in het jaarrapport te krijgen. Een voorbeeld van deze additionele informatie is bijvoorbeeld het vermelden van elk land waarin een multinational actief is. Naast deze informatie wordt bijvoorbeeld ook verwacht dat een dergelijke multinational een segmentatieoverzicht geeft, waarin de omzet, kosten, winst voor belastingen en inkopen (gesplitst naar inkopen van derden en inkomen van gelieerde ondernemingen) wordt weergegeven.⁵⁸ Door deze methode van rapporteren zullen overheden meer te weten komen over hoe een multinational zijn werkzaamheden structureert. Door deze manier van rapporteren wordt de transparantie verhoogd, waardoor belastingontwijking beter te bestrijden is.

Als een staat geen gebruik maakt van haar heffingsbevoegdheid – die zij krijgt toegewezen volgens het verdrag – dan betekent dit niet dat de andere staat recht heeft om te heffen. Een uitzondering hierop is de remittance bepaling (zie paragraaf 3.2.2). Een bepaling die erg lijkt op de remittance bepaling is de clawback-bepaling. Deze bepaling ziet op art 21 van het OESO-modelverdrag. Dit artikel wordt ook wel het restartikel genoemd. Wanneer een inkomensbestanddeel niet kan worden toegewezen aan 1 van de artikelen voor art 21 OESO, dan worden deze in het restartikel geplaatst. De clawback bepaling ziet op de situatie dat een staat naar nationaal recht geen gebruik maakt van haar heffingsbevoegdheid.⁵⁹ In tegenstelling tot de remittance bepaling wordt de heffingsbevoegdheid wel toegewezen aan de andere staat.

⁵⁶ M. Kerste, B. Baarsma, J. Weda, N. Rosenboom, W. Rougoor, P. Risseeuw, ‘*Uit de schaduw van het bankwezen*’, SEO Economisch Onderzoek 2013

⁵⁷ IBFD. Onderzoek belastingverdragen met ontwikkelingslanden.2013

⁵⁸ R,Murphy. Country-by-country reporting: Holding multinational corporations to account wherever they are. Tax Research LLP. 2009. p.8

⁵⁹ A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013. p. 63

Het verschil tussen deze clawback-bepaling en de remittance bepaling is de expliciete toewijzing van heffingsbevoegdheid aan de andere staat als de eigenlijke heffingsbevoegde staat geen gebruik maakt van haar heffingsbevoegdheid. Op dit moment kent alleen artikel 21 de clawback-bepaling. De toepassing van een clawback-bepaling voor het gehele verdrag zou mijns inziens een goede zet zijn. Het zou eventuele mismatches kunnen voorkomen doordat er altijd wel een staat is die heffingsbevoegd is.

Een tweede maatregel is de doorwerking van Fraus Legis in belastingverdragen. Fraus legis is een leerstuk dat haar intrede deed in het belastingrecht in 1926 in het driedagenarrest.⁶⁰ Uit dit arrest bleek dat de belastingplichtige een rechtshandeling deed met enkel en alleen een belastingvoordeel als doel. Fraus Legis in verband met belastingverdragen wordt doorgaans ook wel fraus tractacus genoemd.

Naarmate het leerstuk fraus legis zich ontwikkelde in de loop van de tijd zijn er voorwaarden opgesteld waar cumulatief aan voldaan moet worden, wil de fiscus zich kunnen beroepen op fraus legis. De rechtshandelingen die de belastingplichtige doet, moet als enige doel hebben het realiseren van een belastingvoordeel. De transactie heeft buiten dit fiscale voordeel geen toegevoegde waarde en betekenis. Dit wordt ook wel het subjectieve criterium genoemd. Het objectieve criterium ziet op het feit dat een transactie niet in strijd mag zijn met doel en strekking van de wet.⁶¹ De bewijslast ligt in eerste instantie bij de inspecteur. Slaagt de inspecteur erin om te bewijzen dat aan de voorwaarden is voldaan, dan kan de belastingplichtige tegenbewijs leveren. Als belastingplichtige erin slaagt om aannemelijk te maken dat aan het samenstel van rechtshandelingen wel degelijk een zakelijke overweging ten grondslag heeft gelegen of aannemelijk maakt dat er voldoende compenserende heffing is, zal dit niet leiden tot de toepassing van fraus legis.⁶²

De visie die wordt gehanteerd door een staat is erg belangrijk. In de VS wordt de dualistische visie gehanteerd, wat inhoudt dat de nationale wet op dezelfde hoogte zit qua rechtskracht als het verdrag. Nederland hanteert in tegenstelling tot de VS de monistische visie waarbij het verdrag voor gaat op de nationale wet. Dit verschil is van essentieel belang aangezien een verandering van de nationale wet in een staat die de dualistische visie hanteert direct de reikwijdte van het verdrag kan inperken (treaty override).⁶³ Lange tijd was niet duidelijk hoe Nederland met wetswijzigingen in combinatie met verdragen omging. De Hoge Raad oordeelde in de pensioenarresten⁶⁴ dat de wetgeving⁶⁵ later tot stand is gekomen dan het verdrag met de verdragsluitende staat. Zou in onderhavig arrest, art 19b wet LB 1964 wel doorwerking vinden in het verdrag dan zou dit indruisen tegen het goeder trouw principe waar verdragen op gebaseerd zijn.⁶⁶

⁶⁰ HR 26 mei 1926 (N.J., 1926 723-725)

⁶¹ W.R. Kooiman De toetsing van fraus legis naar omstandigheden. Tijdschrift Formeel Belastingrecht 2012/06

⁶² M,Ultee. Fraus Legis: Binnenkort ook succesvol wapen bij de heffing van omzetbelasting?. 2004. p.5

⁶³ A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013. p. 64

⁶⁴ HR 13 mei 2005 nr. 39144, 396610, 39610, 39613, 40192

⁶⁵ Art 19b wet LB 1964

⁶⁶ Verdragsmisbruik en het NL fiscaal verdragsbeleid. NDFR. 2011/4

In de belastingverdragen die wij heden ten dage kennen, is in art 25 van het OESO modelverdrag een onderling overlegprocedure uitgewerkt. Nederland prefereert deze procedure boven een artikel waarin wordt aangegeven dat een nationaal leerstuk direct doorwerking vindt in het verdrag. Deze beslissing heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat een bepaald leerstuk door toedoen van rechtspraak van de nationale rechter, een andere en ongunstige uitwerking kan hebben voor de andere staat.⁶⁷ Naar mijn mening zou de OESO een leerstuk voor misbruik van recht, welke bijvoorbeeld in essentie hetzelfde is als *fraus legis*/*fraus tractacus*, moeten definiëren en deze moeten toevoegen aan het modelverdrag.

⁶⁷ C. van Raad. Teksten internationaal belastingrecht. Kluwer Deventer. 2012-2013. p.2000

4.4 Deelconclusie

De grote bedragen die staten mislopen hebben ervoor gezorgd dat in nationaal en internationaal verband maatregelen en oplossingen worden getroffen. Er zijn verschillende maatregelen en oplossingen en daarom stond in dit hoofdstuk de volgende deelvraag centraal:

“Hoe kan belastingontwijking worden tegengegaan?”

Nederland heeft naar aanleiding van het SEO rapport besloten om op nationaal niveau een aantal maatregelen te nemen om belastingontwijking tegen te gaan. Nederland is op dit moment bezig met het verscherpen van de substance-eisen. Een onderneming zal voldoende verbondenheid moeten hebben wil het bijvoorbeeld gebruik maken van tax rulings. Deze aanscherping zal er voor zorgen dat ondernemingen die geen of nagenoeg geen economische activiteit hebben in Nederland, geen gebruik kunnen maken van bepaalde faciliteiten die Nederland biedt.

Voordelen die zijn genoten door een onderneming kunnen worden ontnomen als blijkt dat die onderneming niet voldoende verbondenheid heeft/had met Nederland. De spontane informatie uitwisseling van Nederland - over lichamen met niet voldoende verbondenheid met Nederland - kan hiervoor erg belangrijk zijn. De verdragsluitende staat kan op basis van deze informatie bepalen of zij vermindering van dubbele belasting zal verlenen aan dit lichaam.

Verder is Nederland ook van plan een aantal belastingverdragen te herzien. Het gaat vooral om de belastingverdragen met ontwikkelingslanden aangezien uit het rapport van ‘Global Financial Integrity’ bleek dat ontwikkelingslanden ook erg veel geld mislopen. Het toevoegen van antimisbruikbepalingen in de verdragen moet ervoor zorgen dat het oneigenlijk gebruik van de verdragen wordt tegengegaan.

Op internationaal niveau is ‘country-by-country reporting’ een van de maatregelen tegen belastingontwijking. Naast de reguliere informatie die in het jaarrapport verschijnen, stelt ‘country by country reporting’ voor om additionele informatie te rapporten in het jaarrapport. De transparantie van multinationals wordt op deze manier verhoogd.

Verder is er op dit moment een bepaling die alleen voor het restartikel geldt namelijk de clawback bepaling. Als de heffingsbevoegde staat geen gebruik maakt van haar heffingsbevoegdheid, dan wordt de heffingsbevoegdheid toegewezen aan de andere staat. Naar mijn mening zou deze bepaling voor alle toewijzingsregels in het verdrag moeten gelden – en niet alleen voor art 21 van het verdrag - om eventuele mismatches te voorkomen.

Ten slotte zou het een goede ontwikkeling zijn als de OESO een leerstuk van misbruik van recht ontwikkelt en definieert zodat rechtshandelingen die niet worden getackeld door de wet maar wel in strijd zijn met doel en strekking van de wet kunnen worden bestreden. Het leerstuk dat dan is ontwikkeld kan middels een artikel in het OESO modelverdrag worden toegevoegd.

5. Conclusie

Belastingontwijking is een hot topic in de internationale media en politiek. Een makkelijk onderwerp om als politicus te scoren is het aanpakken van multinationals. Niemand kan het uitleggen dat multinationals erg weinig belasting betalen terwijl de lokale bevolking wordt getroffen door extreme lastenverzwaringen. Nederland is een land dat in de discussie over belastingontwijking steevast wordt genoemd als belastingparadijs. De vraag is echter of Nederland wel als belastingparadijs kan worden gekwalificeerd.

Belastingontwijking is inherent aan het feit dat elk land een eigen belastingsysteem heeft. Deze verschillen maken het – vooral sinds de mobiliteit van kapitaal is gestegen – erg lucratief om bepaalde activiteiten over te hevelen naar landen waar deze activiteiten laag worden belast. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat deze overheveling van activiteiten gepaard gaat met grote bedragen die door landen wordt misgelopen aan belastinginkomsten. Sinds jaar en dag proberen landen op nationaal niveau, maar ook op mondiaal niveau deze belastingontwijking te bestrijden. In deze scriptie stond daarom de volgende hoofdvraag centraal:

“Hoe kan Nederland – in internationale context – worden gekwalificeerd als er wordt gesproken over belastingontwijking en welke (inter-)nationale maatregelen kunnen worden genomen om deze belastingontwijking tegen te gaan?”

Uit de discussie blijkt dat Nederland telkens wordt gekwalificeerd als belastingparadijs of als doorstroomland. De OESO heeft in 1998 een rapport opgesteld met een aantal criteria om een land te kunnen kwalificeren als belastingparadijs. Het leidende criterium om als belastingparadijs te kunnen kwalificeren was een lage of geen belastingtarief. Op basis hiervan zou Nederland per definitie geen belastingparadijs kunnen zijn aangezien Nederland conform art 22 wet VPB een belastingtarief kent van 20%-25%. In 2002 is door de OESO afgestapt van dit criterium en is de transparantie van een land/staat het leidende criterium geworden. Op basis hiervan zou Nederland ook niet kunnen worden gekwalificeerd als belastingparadijs omdat Nederland erg transparant is. In het onderzoek van SOMO wordt een andere definitie gehanteerd, welke met een kleine aanpassing mijns inziens de beste definitie is voor het begrip belastingparadijs. De landen waarvan de voornaamste inkomensbron, het mogelijk maken van belastingontwijking c.q. belastingontduiking is, zijn naar mening belastingparadijzen. Op basis hiervan zou Nederland ook niet als belastingparadijs kunnen worden aangemerkt. Nederland heeft een sterke economie – als inkomensbron – en het gunstige vestigingsklimaat is geen reden om Nederland als belastingparadijs te kwalificeren. De kenmerken die vaak als gunstig worden benoemd zijn achtereenvolgens het verdragennetwerk, deelnemingsvrijstelling, afwezigheid van bronheffing op interest & royalty en de rullingpraktijk. Het verdragennetwerk en de afwezigheid van bronheffing op interest en royalty zijn de belangrijkste factoren waardoor Nederland in mijn ogen het best kan worden gekwalificeerd als doorstroomland.

De kwalificatie die Nederland naar mijn mening kan worden toebedeeld is die van doorstroomland. In tegenstelling tot de kwalificatie belastingparadijs, wordt het geld niet in Nederland geparkeerd, maar doorgesluisd. Op die manier wordt dus belastingontwijking door middel van een constructie via Nederland gefaciliteerd. Om belastingontwijking te bestrijden worden nationaal maar ook mondiaal maatregelen genomen.

Op nationaal niveau hebben toenmalig staatssecretaris Weekers en minister Ploumen besloten om de substance-eisen aan te scherpen voor multinationals. Verder zal informatie voortaan spontaan worden gedeeld met verdragsluitende staten. Tot slot zullen een aantal belastingverdragen met ontwikkelingslanden worden herzien. Er zullen – mits de ontwikkelingslanden hiermee instemmen – antimisbruik bepalingen worden opgenomen in het verdrag om misbruik van belastingverdragen te voorkomen.

Op mondiaal niveau is country-by-country reporting een maatregel die er in ieder geval voor zal zorgen dat de multinationals inzicht geven over hoe hun activiteiten zijn gestructureerd. Op deze manier zullen zij moeten aangeven waar zij actief zijn en waar zij hun belasting afdragen. Op deze manier wordt de transparantie verhoogd, wat bestrijding van belastingontwijking vergemakkelijkt. Verder is naar mijn mening de toepassing van de clawback bepaling voor het gehele verdrag noodzakelijk. Op dit moment geldt deze bepaling alleen voor art 21 OESO modelverdrag. Mismatches kunnen met deze bepaling gemakkelijk worden bestreden doordat er altijd wel een staat is die heffingsbevoegd is. Tot slot zou Nederland in ieder geval in de nieuwe belastingverdragen moeten opnemen dat nationale leerstukken wat betreft antimisbruikbepalingen gewoon doorwerking kunnen vinden in het verdrag. Een leerstuk van misbruik van recht dat door de OESO zou worden gedefinieerd – welke bijvoorbeeld in essentie hetzelfde is als *fraus legis* – zou naar mijn mening een waardevolle toevoeging kunnen zijn aan het OESO modelverdrag.

6. Bibliografie

Artikelen:

- A, Daniels. NOB Commentaar op wetsvoorstel. 2005. reactie kamerstuknummer: 30.031
https://www.eerstekamer.nl/9370000/1/j4nvi0xeni9vr2l_j9vviasdcklgjqj/vh14kzligls3/f=/vh14kzligls3.pdf
- D, Ledure & F, Boulogne. Voorstel tot aanpassing van de moeder dochterrichtlijn: Europese Commissie ten strijde tegen dubbele niet belasting. Internationale Fiscale actualiteit. nr 2014/1
http://www.belastingrechaandevu.nl/Portals/0/images/Boulogne_artikel20.pdf
- E. Bayraktaroglu. Nederland in trek bij internationals. Property.nl magazine nummer 3. 8 maart 2013
http://www.iamsterdam.com/~/_/media/PDF/property%20nl.pdf

Besluit & Kamerbrieven:

- Besluit/beleidsregel. Dienstverleningslichamen en zekerheid vooraf. 11 augustus 2004
- Besluit/beleidsregel. Procedure voor behandeling van advance tax ruling-verzoeken. 11 augustus 2004
- Brief minister Ploumen & staatssecretaris Weekers. Kabinetsreactie op SEO-rapport Overige Financiële Instellingen en IBFD-rapport ontwikkelingslanden. kenmerk: IFZ/2013/320 U. 30/08/2013
- Kamerbrief inzake uitvoering motie leden Braakhuis en Groot. 25 juni 2012

Boeken:

- A.C.G.A.C. de Graaf, P. Kavelaars en A.J.A. Stevens, Internationaal belastingrecht, Fiscale studiereeks, Deventer: Kluwer 2013.
- C. van Raad. Teksten internationaal belastingrecht. Kluwer Deventer.2012-2013
- C, Romano. Advance tax Rulings and principles of law: Towards a European tax rulings system. International bureau of fiscal documentation. 2002.
- G, Delrue. *Witwassen*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2010
- J.A.G van der Geld. Hoofdzaken vennootschapsbelasting. Fiscale studiereeks. Deventer: Kluwer 2013.
- M, Dahlberg. Direct taxation in relation to the freedom of establishment and the free movement of capital. Kluwer Law international. 2005.

Jurisprudentie:

- HR 26 mei 1926 (N.J., 1926 723-725)
- HR 13 mei 2005 nr. 39144, 396610, 39610, 39613, 40192

Krantenartikelen:

- K, Broekhuizen. 'Britten streven Nederland voorbij met voordelig vestigingsklimaat'. *Financieel Dagblad*. 14 maart 2014
<http://fd.nl/economie-politiek/157859-1403/britten-streven-nederland-voorbij-met-voordelig-fiscaal-vestigingsklimaat>

- W, Dekker & M, Rengers. 'Apple betaalt in Nederland slechts 0,2% procent belasting'. *Volkskrant*. 22 mei 2013
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2680/Economie/article/detail/3444916/2013/05/22/Apple-betaalt-in-Nederland-slechts-0-2-procent-belasting.dhtml>
- S, Eikelenboom & G, de Groot. Belastingparadijzen vaker in het vizier. *Financieel Dagblad*. 6 mei 2013
http://fd.nl/Print/krant/Pagina/Economie_Politiek/105572-1305/belastingparadijzen-vaker-in-het-vizier_bron_fd_krant
- S.Eikelenboom & G, de Groot. Nederland in trek bij multinationals. *Financieel Dagblad*. 12 september 2011
<http://fd.nl/economie-politiek/245294-1109/nederland-in-trek-bij-multinationals>
- S, Eikelenboom & P, Kakebeeke. "Topholdings kiezen Nederland". *Financieel Dagblad*. 13 augustus 2013
<http://fd.nl/ondernemen/749193-1308/topholdings-kiezen-nederland>
- M, van Geest. 'Als Starbucks geen belasting betaalt, draait Jan Modaal daar voor op'. *Volkskrant*. 22 april 2013
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3429757/2013/04/22/Als-Starbucks-geen-belasting-betaalt-draait-Jan-Modaal-daar-voor-op.dhtml>
- B, Reijnen. 'Obama: Nederland is een belastingparadijs'. *Elsevier*. 5 mei 2009
<http://www.elsevier.nl/Economie/nieuws/2009/5/Obama-Nederland-is-een-belastingparadijs-ELSEVIER232897W/>
- M, West. 'Starbucks finally pays 5 million of UK tax for the first time in five years'. *Daily Mail*. 23 juni 2013
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2346808/Starbucks-finally-pays-5million-UK-tax-time-years-months-outrage-despite-253million-profit.html>
- O, Wright. Starbucks agrees to pay more tax in Britain. 6 December 2012
<http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/starbucks-agrees-to-pay-more-tax-in-britain-8390503.html>

Publicaties:

- M, Arkes. *Harmonisatie van de vennootschapsbelasting (bachelorscriptie Amsterdam UvA)*. 2010
<http://dare.uva.nl/document/204803>
- E, Berkhout. *De Nederlandse Route: Hoe arme landen inkomsten mislopen via belastinglek Nederland*. Oxfam Novib. 2013
<http://www.maketaxfair.net/assets/De-Nederlandse-Route-BP-21052013-1.pdf>
- De Nederlandsche Bank. *'Toelichting op de benchmark-rapportage'*. 2012.
[http://www.dnb.nl/binaries/Toelichting_BFI_Benchmarkrapportage_2012_\(versie_4.2\)_tcm46-236129.pdf](http://www.dnb.nl/binaries/Toelichting_BFI_Benchmarkrapportage_2012_(versie_4.2)_tcm46-236129.pdf)
- M. van Dijk, F. Weyzig & R. Murphy. *'The Netherlands: A Tax haven?'* Somo. Amsterdam. 2006
http://somo.nl/publications-en/Publication_1397

- A, Hollingshead. The implied tax revenue loss from trade mispricing. Global Financial Integrity. 2010
http://www.gfintegrity.org/storage/gfip/documents/reports/implied%20tax%20revenue%20oss%20report_final.pdf
- IBFD. Onderzoek belastingverdragen met ontwikkelingslanden.2013
http://www.eerstekamer.nl/overig/20130830/_onderzoek_belastingverdragen_met/document
- M. Kerste, B. Baarsma, J. Weda, N. Rosenboom, W. Rougoor, P. Risseeuw, 'Uit de schaduw van het bankwezen', SEO Economisch Onderzoek 2013
http://www.seo.nl/uploads/media/2013-31_Uit_de_schaduw_van_het_bankwezen_01.pdf
- Ministerie van Financiën. Notitie Fiscaal Verdragsbeleid.2011
<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2011/02/11/notitie-fiscaal-verdragsbeleid-2011.html>
- J. van Moorsel. 'De deelnemingsvrijstelling in 2010: de oogmerktoets onder de loep' (masterscriptie universiteit Tilburg). 2010
<http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=106359>
- R, Murphy. Country-by-country reporting: Holding multinational corporations to account wherever they are. Tax Research LLP. 2009. p.8
http://www.financialtransparency.org/wp-content/uploads/2009/06/Final_CbyC_Report_Published.pdf
- OECD. Harmful tax competition: An emerging global issue. Parijs.1998
<http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>
- OECD. THE OECD'S PROJECT ON HARMFUL TAX PRACTICES: THE 2001 PROGRESS REPORT. Parijs.2001
<http://www.oecd.org/ctp/harmful/2664450.pdf>
- Tax Justice Network. Tax us if you can 2nd edition. 2012
http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/TUIYC_2012_FINAL.pdf
- Topteam Hoofdkantoren. Met hoofdkantoren naar de top. 2011
<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/06/17/met-hoofdkantoren-naar-de-top.html>
- M, Ultee. Fraus Legis: Binnenkort ook succesvol wapen bij de heffing van omzetbelasting.2004
www.europesefiscalestudies.nl/downloads/Ultee.doc

Tijdschriften:

- G.Groen, C.Chan & D.Stalenhoef. Het fiscale vestigingsklimaat in Nederland. *Forfaitair*.2004/143.
http://www.ndfr.nl/link/FF2004_143_05#FF2004-143-05
- W.R. Kooiman. De toetsing van fraus legis naar omstandigheden. Tijdschrift Formeel Belastingrecht 2012/06
[https://navigator.kluwer.nl/scion/secure/ctx_2915155/index.jsp?cpid=WKNL-LTR-Navigator#page\[3\]](https://navigator.kluwer.nl/scion/secure/ctx_2915155/index.jsp?cpid=WKNL-LTR-Navigator#page[3])
- J, Peters. Het nieuwe belastingverdrag met Japan: Het einde van Nederland als doorstroom-land?. Fiscaal juridische dienstverlening. 2012
<http://www.merlyn.eu/userfiles/publicaties/68248-jul2012seaporteedoorstroomland.pdf>

Websites:

- Rijksoverheid. Financiële steun Portugal. 5 mei 2011
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/europa-financieel-gezond/gezonde-overheidsfinancien/financiele-steun-aan-noodlijdende-landen/financiele-steun-portugal>
- R.C de Smit. Collegereeks vennootschapsbelasting 'deelnemingsvrijstelling'. 2013-2014
<http://bblp.eur.nl/bbcswebdav/courses/FEB43013-13/20140120%20Deelnemingsvrijstellingpdf.pdf>
- "Tax information exchange agreements and double taxation agreements"
<http://www.skandiainternationalknowledgedirect.com/Financial-Planning-Solutions/Default/Tax-Information-Exchange-Agreements-and-Double-Tax.html>

Overig:

- Vara. Is Nederland een Belastingparadijs? Discussie tussen Jesse Klaver en Peter Kavelaars. 27 maart 2013
http://pauwenwitteman.vara.nl/Artikel.4215.0.html?tx_ttnews%5BbackPid%5D=116&tx_ttnews%5Btt_news%5D=29947&cHash=add3f25614e58d60ae0e8b846745aee2